

ЗА ЕДЕН ПРЕВОД НА ХОМЕРОВАТА ИЛИЈАДА

Во ракописното одделение на Матицата во Нови Сад, под број М. 6776, најдов во јули месец о. г. еден превод на Илијада (првите четири пеења) под името: „Илија Окруѓиќ—Сремац, Илијада“.

По кажувањето на раководителот на ракописното одделение, тој превод бил најден во парохискиот дом на католичката црква во Петроварадин, меѓу книгите и ракописите на Окруѓиќ, па извесно време се водел спор меѓу Матица хрватска и Матица српска околу истиот ракопис. Заправо, тоа го слушал од поранешниот библиотекар.

Меѓу истите ракописи, под М. 9169, најдов и една молба, примена на 24, август 1866 година, со која Јоксим Новиќ—Оточанин, се нуди за Матицата да ја преведе Илијада и Одисеја во проза. На крајот на молбата тој „на углед“ дава и превод на 7 стихови од Илијада и 10 стихови од Одисеја. Преведените стихови од Илијада гласат:

„Превај, богињо, гнев Пелеада Ахила
Јаростна што највише почини Ахајима јада
И многе прерано посла Аису храбре душе
Јуначке и њих остави да буду плијен писма
И свој тичарији те се наврши што је годно Јупитер
Почем су се раздвојили сваѓајући се
Атрид народни владалац и племенити Ахил“.

Молбата на Јоксим Новиќ—Оточанин беше усвоена, како се гледа од записникот на 6. седница на книжевниот одбор на Матицата, од 12/24 август 1866 година. Новиќ превел и поднел на преглед и оценка четири пеења од Илијада. За референти биле одредени: Др. Јован Хаџиќ Светиќ и Др. Лазар Костиќ.

Во записникот на 5. седница на книжевниот одбор од 28 јули (8 август) 1867 година, под точка 51. стои: „Читане су под бр. 105/К. О. прошле године и бр. 37/К. О. ове године, поднесене пресуде чланова Др. Јована Хаџиќ—Светића и Др. Лазе Костића на превод Омирове Илијаде у прози од Јоксима Новића—Оточанина: 1) Пресудилац Др. Јован Хаџиќ—Светић држи измеѓу осталога да . . . кад разумимо да се и код других народа доста из прва у прози преводило, то зашто ни код нас није нимало излишно у почетку бар у прози таква дела у преводу имати . . . Овакав превод може служити доцније за олакшање метричном преводу. 2) Пресудилац Др. Лазар Костић свакојако је против тога да се Омир преводи прозом . . . Само у једном случају може се тај рахатлук опростити преводачу, ако преводи Омира за школу . . . То би и такав превод био неоцењив добитак за нашу потребиту просвету . . . Прегледавши по том пресудилац колико је Јоксим Новић кадар учинити и што обеава, доказује примедбама да преводилац не зна грчки, те тако да није ни могао преводити с грчког оригинала, него с каквог старог, по свој прилици, латинског интерлинеалног превода за ђаке из прошлог века . . . покажавши и многим погрешкама и несмисленостима у својем преводу, да не зна ни србски толико да би било довољно за превод Илијаде . . . Те на основу свега што је до сад речено предлаже пресудилац да се Јоксим Новић са својом понудом одбије“.

Книжевниот одбор го усвоил мислењето на Лаза Костиќ, и го одбил преводот на Јоксим Новиќ—Оточанин.

Споредувајќи го ракописот на молбата (заведена под М. 9169) на Јоксим Новиќ—Оточанин, со ракописот на преводот на Илијада (првите четири пеења), заведен под М. 6776 на име: „Илија Округиќ—Сремац“, ми падна в очи голема сличност на двата ракописа. Тоа ме наведе на мисла дека тој превод може да биде загубениот превод на четирите први пеења од Илијада, коишто Јоксим Новиќ—Оточанин ги беше дал на преглед и оценка, па бил одбиен, а во ракописите на Матицата го немало тој превод под името на преводачот.

Како прво зедов да ги споредам стиховите од првото пеење на преводот од Илијада, цитирани во молбата на Јоксим Новиќ Оточанин, со истите стихови од преводот воден на име Илија Округиќ — Сремац. И констатирав исто така голема сличност. Така првиот стих е сосем согласен. Во вториот стих разликата е во тоа што во молбата стои — Ахајима а во преводот — Ахивима. Во третиот стих има само една инверзија. Така во молбата стои — многе прерано после, а во преводот — многе после прерано. Четвртиот стих во молбата гласи, „Јуначке, а нѝх остави да буду плијен псима“, а во преводот: „Јуначке, а нѝх (јуначка тијела) остави да буду плијен псима“. Петтиот стих е сосем согласен, Шестиот стих во молбата гласи: „Почем су се раздвојили сваѓајући се“, а во преводот: „Па онда, кад се раздвојише сваѓајући се“. Седмиот стих е сосем согласен.

Сакајќи да најдам уште некој доказ, барав меѓу ракописите и под М. 9197 го најдов и оригиналниот реферат на Др. Лаза Костиќ, Рефератот е исцрпно образложен и документиран со цитати на голем број стихови од преводот што го беше дал на преглед и оценка Јоксим Новиќ—Оточанин, а што го немало под тоа име во ракописите.

На стр. 4, од рефератот Костиќ вели: „Да видимо колко је благ овај суд, прегорите па проѓите са мном коју књигу понуѓенот превода, лагано, стих по стих, реч по реч“. И така преминува на анализа на стиховите 1, 2, 3, 8, 9, 14, 15, 17, 36, 37, 38, 47, 51, 53, 58, 63, 86, 95, 97, 98, 113, 115, 118, 122, 136, 151, 153, 158, 159, 178, 205, 211, 284, 334, 406, 420, 528, 551, 554, 600, 603, 611 од првото пеење, и стиховите 52, 61, 75, 120, 121, 165, 169, од второто, како и стихот 148 од третото пеење. Задржувајќи се на карактеристични зборови и изрази од преводот на Јоксим Новиќ—Оточанин, Костиќ ги цитира сите тие зборови и изрази. Така можев да ги споредувам со соодветниот стих од преводот. Цитирањето на сите тие стихови и нивното разлагање многу би го оддолжил овој реферат. Ке се задржам само на последната забелешка на Костиќ, стихот 148. од третото пеење: „Ὀβκαλέγυον. Наш превозџач, руковођен оном тежњом својом, што је спомену при В. 169, науми опет преводити грчка имена у чистим изворним облицима им. Те така и овом приликом, презрев полатињено (као што он помисљаше), име Ucalegon (што је целом свету познато већ по оној пословичној реченици: proximus ardet) преведе то име из најбистријег изворника и рече: Овкалигон.“

Мојам да речам дека споредувањето на цитатите од преводот во молбата на Јоксим Новиќ—Оточанин со стиховите од преводот под името на Илија Округиќ—Сремац, наполно ме увери дека тоа е одбиениот и загубениот превод на Јоксим Новиќ—Оточанин. А во тоа би можел да се увери секој којшто тоа споредување би го извршил.

Откако на раководителот на ракописното одделение му го изложив моето мислење, тој и сам се согласи со тоа и ја изврши нужната исправка, така што место што стои дека спорниот превод е на Илија Округиќ—Сремац, сега стои дека тој превод е на Јоксим Новиќ—Оточанин. Сигнатурата остана иста: М. 6776.

На прашањето: како преводот на Јоксим Новиќ—Оточанин доспел меѓу ракописите на Илија Округиќ—Сремац би можел да се даде следниот одговор: 1) Илија Округиќ—Сремац и Јоксим Новиќ—Ото-

чанин беа поети-современици. Како такви веројатно имале врски меѓу себе и еден другому си ги давале своите ракописи на читање. Па така ракописот на Јоксим Новиќ—Оточанин останал кај Илија Округиќ—Сремац, и, бидејќи не носел ознака на име, наследниците на Илија Округиќ—Сремац го предале на Библиотеката како негов; 2) Ракописот—преводот на Јоксим Новиќ—Оточанин, без ознака на името на преводачот, лесно можел да се побрка со ракописите на Илија Округиќ—Сремац при самото подредување во матицата. И тоа е најверојатно. Оти верзијата за најдување во парохискиот дом во Петроварадин сегашниот библиотекар ја чул од поранешниот библиотекар па така и тука можела да стане некоја забуна.

Скопје.

А. Ѓ. Таховски.

V. Nazor:

GALIJOTOVA PESAN — CARMEN REMIGIS

Hos tum ad asses, ei, miser adligatus
nec domum vidi neque matrem amatam.
Qui, domus, tecum? Genetrix, dolesne?
O mare glaucum!

Tum sepultus sum miser hac in arca,
arborem haud vidi neque lumen alium.
Arbor, arescis? Cecidisti alens sol?
O mare glaucum!

Sunt pedes fracti, est animus peremptus.
Anxius nunc vivo. Lari, volate,
vos ave fertote meae parenti!
O mare glaucum!

Paulum humi, ramum date rosmarini,
remus ut vernet, requiescam ego ipse!
Audiam te tum placide susurrum,
O mare glaucum!

Mi canes: „Mergam maledicta rostra;
te veham in molles tenebras profunde
atque ut infantem leviter movebo:
Iam bene dormi!“

Ljubljana.

Prevedel: S. Kopriva.
